

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Новицького Ігоря Валерійовича «Механізми інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (07 Управління та адміністрування)

Ступінь актуальності обраної теми. Необхідність переходу до високорозвиненої соціально орієнтованої ринкової економіки інтенсивного типу вимагає радикальних змін в стратегії управління та планування діяльності вітчизняних аграрних підприємств, інноваційної спрямованості їх розвитку, виходу на зарубіжні ринки збуту, активізації інтеграційних процесів в усіх сферах економічної діяльності. Нові умови господарювання потребують нових концептуальних підходів до обґрунтування доцільності інтеграції суб'єктів господарювання окремих продуктових підкомплексів, вдосконалення існуючих та розроблення нових теоретико-методичних підходів та практичних пропозицій щодо механізмів їх інтегрованого розвитку, адже саме на результатах таких досліджень формується новий підхід до управління соціально-економічними системами мікрорівня.

Здійснене наукове дослідження економічної природи інтеграційної взаємодії підприємств зернопродуктового підкомплексу, обґрунтування нових підходів до визначення доцільності та ефективності такої взаємодії в ринкових умовах, розроблений інструментарій формування інтегрованих структур може стати підґрунтям прийняття зважених стратегічних рішень та надійною основою для практичного вирішення питань реалізації та розвитку інтеграційних процесів учасників продуктових ланцюгів у межах аграрного сектору. У цьому зв'язку дисертаційне дослідження Новицького І.В. набуває особливої актуальності.

Дисертація має тісний зв'язок з науково-дослідними роботами Уманського національного університету садівництва, що є додатковим підтвердженням її наукової та практичної спрямованості. Зокрема, у межах теми «Теоретико-методологічні та прикладні засади соціально-економічного

розвитку аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U003210) автором досліджено теоретичні та методичні основи формування й реалізації механізмів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу, проаналізовано його потенціал і сучасні тенденції, обґрунтовано стратегічні напрями оптимізації механізмів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінка змісту дисертації дозволяє зробити висновок про те, що поставлена автором мета: обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування й реалізації механізмів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу досягнута у процесі комплексного вирішення взаємопов'язаних наукових завдань.

В основу дисертаційного дослідження покладено положення загальнонаукової та фундаментальної теорії пізнання досліджуваних явищ і процесів, закони розвитку економічних систем. Дослідження виконано на основі системного підходу з використанням широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема діалектичного та історичного, абстрактно-логічного, адекватних статистико-економічних методів, монографічного, економіко-математичного, графічного.

Наукові положення, рекомендації та висновки дослідження, проведеного Новицьким І.В, є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки базуються на аналізі національних і міжнародних методик та положень, осмисленні наукового доробку вітчизняних та іноземних вчених і практиків та характеризується високим рівнем наукових узагальнень, що певною мірою обумовлено й характером дослідницької бази.

Дисертація характеризується чітким дотриманням логіко-структурної схеми дослідження, відповідністю наукових результатів та винесених на

захист положень наукової новизни поставленій меті та конкретизованим завданням дослідження. Зміст дисертації та анотації відповідають її темі.

Актуальність і практична значущість висновків та рекомендацій дисертаційної роботи підтверджується наявністю довідок про впровадження результатів дослідження в практичну діяльність групи підприємств Черкаської області: ТОВ «Вел Груп», ТОВ «Урочище Журавське», ТОВ «Об'єднана сільськогосподарська компанія», ТОВ «Мовер Міл», ФГ «Гірський Тікич», ФГ «Золото Ланів» (довідка від 22.03.2019 р., № 92/1); ТОВ «Устя» Бершадського району Вінницької області (довідка від 23.05.2019, № 59); ТОВ «МОВЕР МІЛ» Тальнівського району Черкаської області (довідка від 25.11.2018 р., № 129/1). Теоретичні розробки щодо формування системи державно-приватного партнерства у межах реалізації програмних заходів розвитку учасників зернопродуктового виробництва були використані Управлінням агропромислового та економічного розвитку Тальнівської райдержадміністрації (довідка від 19.02.2019 р.). Результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес курсів: «Стратегія підприємства», «Економічне управління підприємством», «Соціально-економічний аналіз підприємницького середовища» для студентів факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету садівництва (довідка від 17.12.2019 р., № 01-10/1231).

Структура дисертації грамотно побудована і логічно продумана, відповідає вимогам МОН та завданням, які поставив перед собою автор. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 231 сторінку, у тому числі основного тексту – 182 сторінки. Робота містить 38 таблиць та 21 рисунок, з яких 6 таблиць та ілюстрацій займають повну сторінку, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 282 найменування на 32 сторінках.

У контексті дослідження теоретичних аспектів та особливостей механізмів формування системотвірних зв'язків учасників аграрно-

промислового виробництва (с. 26-41) у дисертаційній роботі проаналізовано наукові засади розвитку міжгалузевих зв'язків, формування системи аграрно-промислового виробництва загальнодержавного, регіонального та місцевого рівня, її зміни під впливом внутрішньосистемних зв'язків та взаємодій міжгалузевих структур. систематизовано підходи до класифікації форм прояву виробничих відносин (с. 32-33), обґрунтовано концептуальні відмінності у трактуванні соціально-економічної сутності аграрно-промислової інтеграції (с. 34-37), запропоновано авторське трактування суті інтегрованого розвитку підприємств продуктових підкомплексів (с. 40).

У межах дослідження сутності та принципів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу (с. 41-54) сформовано ієрархічну систему факторів розвитку інтеграційних процесів в аграрно-промислому виробництві, рамкові умови щодо можливості, здатності та готовності підприємств аграрно-промислового виробництва до участі в інтеграційних процесах (с. 42-44), проаналізовано історичні передумови сучасних інтеграційних процесів та розвиток інтегрованих структур в аграрно-промислому виробництві зарубіжних країн (с. 46-48), сучасний науковий доробок щодо розвитку зернопродуктового підкомплексу з уточненням змісту дефініції – аграрно-промислове формування зернопродуктового підкомплексу (с. 50-54).

Для систематизації критеріїв та удосконалення методики оцінки стійкості інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу (с. 55-66) автором розроблено концептуальні засади формування системи показників результативності інтегрованої діяльності учасників аграрно-промислових структур та критеріїв їх оцінки (с. 55-60). Здійснена вдала спроба уніфікації методики оцінки стійкості розвитку підприємств агропродовольчої вертикалі для підприємств різних галузей у межах законів спрямованого розвитку складних відкритих систем з використанням комплексного критерію стійкості (с. 61-65).

З метою позиціонування галузі як системотвірного сегменту аграрно-промислового виробництва здійснено економічну оцінку функціонування регіональної системи підприємств зернової галузі (с. 70-88). Для цього проаналізовано динаміку і тенденції кількісних та якісних факторів й результатів виробництва продукції вітчизняної зернової галузі (с. 71-72), оцінено діяльність зерновиробників Черкаської області, їх ресурсного потенціалу (с. 73-80), розвиток ринку основних видів зернової продукції та продуктів харчування (с. 81-83). З використанням удосконаленої автором методики моніторингу розвитку регіонального зернопродуктового підкомплексу та підприємств у його складі, що передбачає консеквентні аналітичні дослідження двох груп підприємств, згрупованих з врахуванням особливостей їх функціонування в інтегрованому полі та поза ним, розраховано показники стійкості зернового виробництва та урожайності зернових в сільськогосподарських підприємствах області (с. 84-85), здійснено адекватну порівняльну оцінку стійкого розвитку генеральної сукупності підприємств Черкаської області (с. 86-88).

Для вирішення завдань дисертаційної роботи в частині дослідження стану та особливостей структурного розвитку зернопереробної галузі та оцінки рівня стійкості господарської діяльності підприємств у її складі (с. 89-112) розроблено організаційно-технологічну схему взаємодії підприємств зернопродуктового підкомплексу (с. 90), проаналізовано особливості формування внутрішнього попиту на зерно (с. 91-92), результативність основних груп споживачів зернової продукції у межах усталеного технологічного ланцюга зернопродуктового підкомплексу (с. 93-94), оцінено структуру виробництва та результати роботи переробних підприємств зернопродуктового підкомплексу на регіональному рівні (с. 95-106). Проаналізовано показники стійкості виробництва продукції промислових підприємств зернопродуктового підкомплексу Черкаської області (с. 107-111).

Для систематизації аналітичних засобів розробки механізмів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу з встановленням тенденцій і рівня стійкості їх інтегрованого розвитку (с. 112-125), визначено основні проблеми забезпечення пропорційності виробничих взаємовідносин між підприємствами та паритетності міжгалузевого обміну (с. 112-116), розроблено схему пропорційно-збалансованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу (с. 118). На основі авторської методики сформована вибірка аграрно-промислових підприємств, на базі яких оцінено показники стійкості окремих видів виробництва зернопродуктового ланцюга (с. 120-125).

Для розробки науково-обґрунтованих та значущих для практики господарювання напрямів удосконалення інфраструктурного забезпечення інтегрованого розвитку підприємств регіонального зернопродуктового підкомплексу (с. 128-145) запропоновано застосування програмно-цільового підходу щодо вирішення проблем стійкого розвитку підприємств різних галузей зернопродуктового підкомплексу (с. 128-129), структурно-функціональну модель розробки програми їх стійкого розвитку (с. 131), оптимізовано систему принципів розробки концепції розвитку учасників зернопродуктового підкомплексу (с. 132-133), що дозволило розробити універсальну модель як основу для стратегічного прогнозування і управління розвитком підприємств зернопродуктового підкомплексу регіону (с. 134-137), обґрунтувати програмні заходи реалізації дуальних стратегій стійкого розвитку (с. 138), а також запропонувати формування системи галузевих об'єктів на основі міжрегіональної квазіінтегрованої структури (с. 139-145).

Вагоме теоретико-методичне і практичне значення для інтегрованих структур зернопродуктового підкомплексу мають пропозиції автора щодо удосконалення механізмів залучення до інтеграційних профцесів фінансових структур (с. 145-160), що ґрунтуються на аналізі генези розвитку фінансово-промислових груп в економіці різних країн (с. 147-148) та особливості вітчизняного законодавства щодо регламентації діяльності підприємств, їх

об'єднань та господарських товариств усіх видів (с. 148-149). Змодельовано типову для обраного регіону інтегровану структуру на основі існуючої групи підприємств, як консолідовану систему учасників замкненого зернопродуктового ланцюга, які обирають спільний напрям розвитку, стійкість якого проявляється в узгодженні параметрів змін факторів реалізації функцій учасників та їх очікувань від інтеграційної взаємодії (150-155), обґрунтовано умови та індикатори стійкості розвитку інтегрованої структури зернопродуктового підкомплексу (с. 156-160).

Логічним і взаємопов'язаним у вирішенні проблеми оптимізації виробничо-економічних параметрів зернопродуктового виробництва в межах інтегрованої структури (с. 160-) є удосконалення алгоритму стратегічного управління розвитком інтегрованої структури зернопродуктового підкомплексу із застосуванням у дисертації інструментарію економіко-математичного моделювання (с. 161-166), що уможливило оцінку різних траєкторій розвитку інтегрованої структури за розрахованими прогностичними показниками для підприємств усіх галузей, залучених до зернопродуктового ланцюга, що є кількісними стратегічними орієнтирами для обраної моделі (с. 167-175).

Зазначене вище є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційному дослідженні.

Ступінь новизни наукових положень. У дисертації обґрунтовано нові та удосконалено існуючі теоретико-методичні положення і практичні рекомендації щодо формування і реалізації механізмів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу, зокрема:

- розроблено багаторівневу організаційну модель міжрегіональної квазіінтегрованої структури зернопродуктового підкомплексу, рівні якої формують профільні центри координації інтеграційних процесів учасників технологічного ланцюга району, області та міжрегіонального рівня;

- удосконалено сутнісні характеристики інтегрованого розвитку підприємств продуктивних підкомплексів вітчизняного аграрного сектору, що має багатоступеневий ієрархічний характер, передбачає діалектичну єдність внутрішньої організації інтегрованої структури та зовнішніх зв'язків, є наслідком розширення взаємодій суб'єктів господарювання в межах послідовних стадій виробничо-розподільчого процесу за певними видами інтеграційних процесів під впливом специфічних груп факторів;

- оптимізовано науково-методичний підхід до комплексного аналізу та оцінки стійкості виробництва відповідно до галузевих особливостей підприємств зернопродуктового підкомплексу з використанням комплексного критерію стійкості;

- удосконалено методичні засади моніторингу розвитку регіонального зернопродуктового підкомплексу та підприємств у його складі, що передбачають консеквентні аналітичні дослідження двох груп підприємств, згрупованих з врахуванням особливостей їх функціонування в інтегрованому полі та поза ним, на основі системи абсолютних показників, що характеризують силу коливань, та відносних – задля оцінки рівня інтенсивності процесу змін у його результативності та динаміки розвитку;

- удосконалено організаційно-економічний механізм залучення фінансових установ до інтеграційних процесів шляхом розробки моделі регіонального фінансово-агропромислового комплексу на основі інтегрованої групи підприємств з оцінкою стійкості розвитку інтегрованої структури за уточненою системою індикаторів, що характеризують зміни у зовнішньому середовищі та внутрішні відхилення у функціональних підсистемах в розрізі їх господарюючих суб'єктів;

- запропоновано авторське трактування поняття «аграрно-промислове формування зернопродуктового підкомплексу», як створеної задля досягнення спільної мети на тимчасовій чи постійній основі динамічної системи відносно відокремлених учасників зернопродуктової вертикалі, що

господарюють як цілком самостійні юридично та економічно суб'єкти ринкових відносин;

- обґрунтовано пропозиції з реалізації механізмів інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу через налагодження контрактних відносин між його суб'єктами, внутрішньогосподарську та міжгосподарську кооперацію та інтеграцію з метою координації виробничих програм та фінансових ресурсів для ефективної діяльності усіх учасників технологічного циклу максимальної (глибокої) переробки зерна у межах високотехнологічних аграрно-промислових формувань;

- доопрацьовано алгоритм стратегічного управління розвитком інтегрованої структури зернопродуктового підкомплексу у частині виявлення, оцінки та моделювання можливого спектру стратегічних альтернатив розвитку засобами економіко-математичного моделювання.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць, 6 з яких розкривають основний зміст дисертації, зокрема одна стаття – у періодичному науковому виданні держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, 5 – у наукових фахових виданнях, а також 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Внесок автора у роботи, які опубліковано у співавторстві, належним чином конкретизовано у переліку опублікованих праць за темою дисертації (с. 11-13). На захист дисертації виносяться виключно особисті розробки автора. В опублікованих працях у повній мірі відображено результати дослідження Новицького І.В. Апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Виконання вимог академічної доброчесності. В процесі ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження та використаних автором джерел

ознак порушення академічної доброчесності не виявлено. Робота не містить запозичених ідей інших авторів, на які відсутні посилання у тексті.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Дисертація містить низку дискусійних положень та має окремі недоліки.

1. На рис. 1.2 представлено ієрархічну систему факторів розвитку інтеграційних процесів в аграрно-промисловому виробництві. При цьому автор не приділяє достатньо уваги питанню власного відношення до даної системи з точки зору оцінки повноти та достатності включених до неї факторів макро-, мезо- та мікрорівня.

2. У підрозділі 3.1 автор обґрунтовує думку про необхідність оцінювання результатів інтеграції на рівні окремих підрозділів та в цілому у масштабах аграрно-промислового формування на стадії організаційно-економічного проектування, тоді як аналіз стійкості підприємств окремих галузей вказаної продуктової вертикалі автором пропонується здійснювати на основі багаторівневих ретроспективних порівнянь в межах рейтингової оцінки в просторовому чи динамічному аспектах.

3. Автором запропоновано критерій ефективності інтеграційних процесів, що повинен якісно характеризувати об'єктивну обумовленість розвитку зернопродуктового підкомплексу, рівень виробництва споживчих вартостей, забезпечення продовольчої безпеки та експортного потенціалу за умови максимізації ефекту на одиницю авансованого капіталу в умовах обмеженості ресурсів, дотримання соціальних та екологічних норм. Пропозиція автора мала би більше практичне значення за умови розробки інструментарію аналізу якісних показників ефективності інтеграційних процесів для підприємств зернопродуктового підкомплексу.

4. Автор розробляє програмні заходи реалізації дуальних стратегій стійкого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу Черкаської області у межах реалізації партнерських взаємовідносин між агробізнесом та державою, обмежившись однією формою приватно-державного партнерства.

Дослідження можливостей використання інших форм, їх переваг та недоліків значно посилює обґрунтованість висновків.

5. Розроблена автором мережа районних центрів координації інтеграційних процесів в зернопродуктовому підкомплексі Черкаської області потребує приведення у відповідність до нового державного адміністративно-територіального устрою.

Зазначені зауваження в цілому не знижують теоретико-методологічної та практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертації.

Дисертація Новицького Ігоря Валерійовича «Механізми інтегрованого розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу» написана на актуальну тему, характеризується завершеністю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів, відповідає вимогам, встановленим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. Отримані результати, висновки й пропозиції вирішують важливу наукову проблему. Зазначене дозволяє зробити висновок про те, що здобувач Новицький Ігор Валерійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність у галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

докторка економічних наук, професорка,

завідувачка кафедрою менеджменту

ім. проф. Й.С. Завадського

Національного університету біоресурсів

і природокористування

Н.П. Резнік

Резнік

*Резнік Н.П. засвірюю
директор НУБіР України
[Барометр о.д.]*